

Hiro'a

JOURNAL
D'INFORMATIONS
CULTURELLES

_ DOSSIER :

A l'école des arts traditionnels

_ LE SAVIEZ-VOUS :

*LE ROSEAU DE MONTAGNE, UNE MATIÈRE RICHE ET DIFFICILE
QUAND LA POLYNÉSIE CÉLÉBRAIT LE BICENTENAIRE
DE L'ARRIVÉE DE L'ÉVANGILE*

_ OEUVRE DU MOIS :

TIKI MANA'O

_ TRÉSOR DE POLYNÉSIE :

LE CINÉMA EN POLYNÉSIE, PETITE HISTOIRE D'UN GRAND ART

MARS 2017

NUMÉRO 114

MENSUEL GRATUIT

paripari fenua : Tamarī'i papara

TRANSCRIPTION : CORINNE MCKITTRIC (DOCTEUR EN CIVILISATIONS POLYNÉSIENNES)

27

HIRŌ'A JOURNAL D'INFORMATIONS CULTURELLES

Tamarī'i Papara,
Heiva 2010

© Fabien CHIN

E paripari fenua, 'oia ho'i e parau nō te tahi mau tuha'a fenua e te mau peho, te marae, te vai, te moana, te roto e te a'au... tautaira'a, e nō te mau tāpa'o e 'itehia ra i roto i te 'oire nō Papara, mai te tahi 'ōti'a e tae atu i te tahi 'ōti'a o te fenua, 'oia ho'i, mai Taharuu e i Aatea, e tae ti'a atu i Tiamao.

1 *Ti'aorora'a roa o ahu iti e
Te nana pu'a'a te ari'i ra e
'Ūa ti'a fāriu i te mato uraura e
Fāriu (i) te rua mataira e
Tārava te vahine mahu (i) ni'a ra
Tipapa (i) Vaitoninonino e*

'Ua pīnā'i te reo i ni'a i te marae o te mau ari'i o Papara, i te fa'a i Taharuu E reo nō te mau hiohio, te ti'aoro nei, te tau nei, 'Ua 'ōti'ati'a noa, 'ua fāriuru i nā 'āpo'o mata'i e hā o te fenua, 'ua hurihuri i te mato tāre, Nō te māna'ona'o rahi, e vai ra i roto ia rātou, i te huru o te orara'a, i te huru o te fenua e i te hepohepo o te nūna'a, I roto i te taurira'a o te tau, E te reira ato'a te hō'e tino ruhia, Inaha, 'ua tipapa roa 'oia i Vaitoninonino, te vāhi tō ra'a, aratorā'a 'ohipa, 'oia ho'i te vāhi rahura'a mana'o e amora'a 'ohipa, te vāhi tītaura'a mana'o tutavara'a 'ohipa.

2 *Mānava fafati te mana'o e
(O) te vahine taratea (i) tearamaa e
I te rahura a tapu (i) Mou'a Rahi e
Titau i te uru o 'Oro e
Te uru patau, te uru paipai
(I'a) tāvevo te mata'i (i) Matairea e*

E teie nei tino ruhia, e vahine ia, i noho nā 'oia i te peho i Tearamaa, e tē feruri nei i te parau nō te rahura'a tapu e rohia ra i Mou'a Rahi e i Mou'a Tamaiti. Tē vai nei i roto iāna te mana'o e e tītau i te uru, i te uru tapu, 'ia vave te 'ohipa, ia pe'epe'e noa, ia māmā noa i te amora'a, mai te mata'i rereāmanu, mai te manu e marere e tau i ni'a i te marae o Mata'irea.

3 *('Ua) vai roa te mata'i i Manu-
taha e
(I) moana fa'aō i te pāpa'uue
Te mata'i i fāna'o (i) i te tau horahora
'Ūa reva i te tau anoano e
'Ūa tere a nee i te hiti tautau
'Ūa ne'e a ro (i) te fenua e*

I roto i teie 'irava te ha'apāpū-ra'a-hia te tumu nō te pe'ape'a rahi e 'itehia ra i roto i te feiā e fa'atere ra i te fenua, 'oia ho'i, te mata'i 'ū'ana i

farara noa na'a i tōna ra tau, ma te 'āfa'i mai e te pupuhi mai i te mau mata'i ato'a i ni'a i te fenua e i roto i te 'utuāfare o te huira'atira. Inaha te tōpāpā atu ra ia, te fa'aea ra i te puhī, inaha 'ua tae i te taurira'a o te tau, 'ua mahemo e te reva e atura te tau nō te auhune, e te o nei te nūna'a i roto i te aratau hepohepo, o te mau fifi huru rau nō te orara'a, i teie tau 'āpī e tomohia atu nei. 'Oia ho'i te maumau ri'i nei te terera'a o te mau 'ohipa i ni'a i te fenua e te taupupu ri'i nei te tere o te mau fauroa nā tua, te fifi nei ho'i te 'imira'a ato'a a te huira'atira, « 'Ūa tere a ne'e » e « 'ua ne'e a ro ».

4 *Teie te reo o te 'ārevareva
(I) te 'ōura piripapa (e) te mata'e-
na'a
(I) te mau tamarī'i nō te va'a moe-
moe
(I) te va'a hiva ra (o) Papara Nui e
'Eiaha e horuhoru (nō) te arematua
Horuhoru i te araturarii e*

Te fa'aro'ohia nei ra te reo o te ve'a i te fa'arara'a i te huira'atira, 'oia ho'i i te mau 'ōura ri'i 'ōnana e piri i te pae mato, i tō te va'a mata'eina'a, teie va'a rahi mo'a o te huira'atira nō teie fenua o Papara. E reo fa'aitoito i te nūna'a, 'eiaha 'oia ia ha'aparuparu iāna, 'eiaha ia mata'u i teie mau 'are mīti rarahi e 'ōpū mai nei nā tua, 'eiaha 'oia e taia i ni'a i te arati'a 'ā'ano nō te orara'a, e tārava nei i mua iāna. E feruri maite ra e ha'apāpū i te rave i te mau 'ōpuara'a e tano nō tōna orara'a

5 *Tāpe'a (i) te mana'o arato e
Te mana'o mātutu parau ra e
'Ūa pa te mata'i (i) te 'a'au roa ra
(A) tāvirī (i) te 'ūpe'a rauere
'Eiaha e mapu, 'a huri marie
(I'a) māpuhi i te aho nui ra e
I te aho e roa, i te aho e potō
E fa'a'ū'ana (i) te hao'a e*

E nō reira, 'aita atu maoti te tāpe'ara'a i te mana'o maitā'i e te itoito e te mana'o tūtava ia tāpae te va'a moemoe 'oia te va'a

mata'eina'a. E nō reira, e tia ia, 'ia feruri, ia feruri pāpū. Inaha, i roto i teie taurira'a tau, te ata mai rā te tahi mau tāpa'o i te 'a'au roa, 'oia ho'i, e mata'i 'āpī teie e farara mai nei nā tua. Tāpa'o maitā'i ana'e ia nō te tautai manuia. E nō reira, e fa'aineine i te mau mauha'a, mai te 'ūpe'a rao'ere, 'oia ho'i a e tāvirī i te ni'au, e fa'a'ohipa i te 'imira'a tō tahito. 'Eiaha e ha'aparuparu i te mana'o, 'eiaha e rohirohi, 'eiaha e mapu, e huti ra i te aho roa ia roa'a te pūai, ia maoro te 'ānave e ia maitā'i te orara'a o te nūna'a

6 *'A rave, 'a fatu, 'a arato e
'A rohi, 'a fetu, 'a ruru e
'A mau, 'a tō'o, 'a hō'e, 'a toa
'A hō'e, ia pātēre i ni'a ra e
'Ia rere rereue ia hie ma te oa
Nāue (i) te vaipuna ra e*

Teie 'irava hope'a, e fa'aitoitora'a hope'a ia nā te mau hiohio i te huira'atira. 'Oia ho'i te fa'ahepo nei tei reo i te nūna'a ia mau rima i te 'ohipa, nō te amo ānei, nō te arato ānei, ia tere te 'ohipa, nā roto i te mana'o tāhō'e i te rave 'āmuī. 'Oia ho'i ia mau i te 'ohipa mai te mau-ra'a tō'o, mai te tāpe'ara'a hō'e, nā te roa riro, 'oia ho'i nā te 'aito. Ia tere ara'ara'a te va'a rahi mata'eina'a nei la pāhitirere e mārere roa atu nā te rave 'Oia ho'i ia roa'a te ora maitā'i i te nūna'a, e 'ia 'oa'oa mai te mau tamarī'i e fa'aro'ohia ra, ia hiemate'oa i rātou mau nūera'a i te Vaihohonu.

'Ōti'ati'a Tahiti Ra'i e
Te pū ta'uruua nā 'oe e
Te pū ta'uruua nā 'oe e
I te hau rahi farāni e
Fa'aro'o atu nā vau te poro'i nā 'oe
Teie mai nei mātou e
Teie mai nei Tamarī'i Papara
Tei ni'a te tahua Vaiete e
'Āfa'i mai nei mātou e
Te parau nō tā'u 'āi'a e
'Ei fa'ahanahana 'ei 'āru'erā'a
Te mana'o tupuna ra e
Te mau tomite e te feiā mana
'Ia ora i te fārereira'a
'Ia ora nā, 'Ia ora nā e
'Ia ora te fārereira'a e ♦